

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Luserne – muligheter under norske forhold

Ievina Sturite, Grovfôrkongressen 2025, 25.-26.03.2025

Foto: I. Sturite

Luserne en fôrvekst med stort avlingspotensial

- Belgvekst som fikserer nitrogen (N)
- Dypt rotsystem og tørkesterk
- Foretrekker kalkrik, varm og godt drenert jord
- Trives dårlig på tett og sur jord der grunnvannet står høgt

En dyrkingstradisjon rundt Oslofjorden, Ringerike, Hadeland og rundt Mjøsa (Christie 1912; Skaare 1950)

INFORMASJON FRA
STATENS FAGTJENESTE FOR LANDBRUKET

ENGBELGVEKSTER I NORGE

Erfaring og bruk

Nr. 13 1990

Erfaringer fra 19-hundre tallet

- Prøvedyrket tidlig på 1900-tallet (Christie, 1912)
- Fra 1950 og fram til slutten av 1970-åra er det ikke sådd luserne i Norge.
- Ut gjennom 1980-åra er det brukt ca. 1 tonn lusernefrø pr. år her i landet.
- Ingen stor omfang av betydning

Etter 1950 – 7 dyrkingsforsøk i fjellbygdene (Solberg, 1956)
40 forsøk på Østlandet og Trøndelag (Skaare og Johansen, 1963)
36 forsøk på Østlandet (Vestad, 1972)

Konklusjoner fra 19-hundre tallet

3-år med forsøk luserne+ rød kløver+ grasart

- Grasart timotei var best egnet i lag med luserne og kløver og bladfaks i tørrere områder
- Tresidige frøblandinger ga 7-20% meravling enn frøblandinger med rødkløver og timotei.
- I andre engår tosidige frøblandinger (luserne + grasart) ga like store avlinger som de tresidige.
- Bra innslag med luserne kunne erstatte 8,3 kg N/daa
- Luserne vesentlig mer varig enn rød kløver
- Høy protein- aske- og kalsiuminnhold

Konklusjoner fra 19-hundre tallet

- På sterk basisk jord kom luserne og rød kløver bort etter 2-3 år
- På Løken to høstinger mer hemmende på varighet av luserne enn i lavlandet
- På lett jord med høy pH i Nordland , overvintringsevne til kanadiske sorten Grimm var for dårlig (Valberg 1972)
- Svak for skygge på småplantestadiet
- Meget følsom for feil høstetid
- Dansk erfaring - må beiting og høsting i september unngås, og lusernen må nå fram til begynnende blomstring minst en gang for året

Årsaker til lite bruk (*Statens Fagttjeneste til Landbruket, 1990*)

- Billig N-gjødsel
- Ugunstige vekstvilkår gjennom jordpakking og tetting
- Ensidig korndyrking i de **tradisjonelle luserneområdene**
- Intensivert høsting og høstbeiting

Siden 1978 er luserne tatt med i verdiprøvinga på Østlandet
(mest fra Sverige og Kanada)

Enkelt foredling fra 1979

Den første norske sorten Live kom på sortliste i 1993

Sortsprøving i luserne - meir hardføre sortar kan utvide dyrkingsområdet

Variety testing of lucerne in Norway - more winter hardy varieties can extend the growing area

Tor Lunnan

Erfaringer fra dette århundre

Sortsprøving i luserne (14 forsøk)

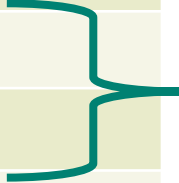
	Rundt Oslofjorden	I Mjøsbygdene	Utenfor Sør- Østlandet
Avlinger tre slåtter og tre år (kg Ts/daa)	1079-1196	1056 -1187	754 -860
Dekning vår, %	65-76	48-54	57-74
% luserne 1. sl.	91-95	65-93	66-74

Forsøka viste at Live bør erstattes av nye foredlingslinjer som er mer hardføre.

Nye sorter i 2012 og 13

Foredlingsnavn	Sortsnavn	År godkjent
LøLu 9823	Ludvig	2012
LøLu 8711	Lavo	2013
LøLu 9821	Lage	2013
LøLu 9822	Lotte	2013

Det mest hardføre
lusernematerialet for
nordlige strøk

Dyrkingsforsøk med luserne og raudkløver

Tor Lunnan, Bioforsk Løken
Ivina Sturite, Bioforsk Tjøtta

Dyrkingsforsøk med ulik høstesystem (2010-2013)

Forsøksfelt på Tjøtta

Tabell 2. Avlinger og botanisk samansetning i feltet på Tjøtta, hovudeffektar av haustesystem og frøblanding. Middel av tre engår

	Avling, kg tørrst./daa				Luserne (%)		Raudkløver (%)	
	1. sl	2. sl	3. sl	Sum	1. sl	2. sl	1. sl	2. sl
To slåttar	571	331	-	902	35	44	5	5
Tre sl., tidleg 3. slått	419	155	132	721	24	28	7	8
Tre sl., sein 3. slått	423	172	161	791	32	35	7	9
Middelfeil	12,4	5,0	6,8	16,7	1,2	0,8	0,7	1,0
p-verdi	0,004	<0,001	0,10	0,009	0,01	0,001	0,32	0,16
100 % luserne	405	272	152	798	80	88	0	0
Gras + 50 % luserne	492	248	145	854	42	54	0	0
Gras + 15 % luserne	502	208	138	814	18	20	0	0
Gras + 15 % lus. + 10% kløver	502	247	192	902	10	15	33	37
Gras	453	122	108	654	0	0	0	0
Middelfeil	18,4	7,5	14,8	24,4	1,8	1,5	1,7	1,0
p-verdi	0,01	<0,001	0,004	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001

Dyrkingsforsøk med luserne
og raudkløver

Tor Lunnan, Bioforsk Løken
Ilevina Sturite, Bioforsk Tjøtta

Fôrkvalitet

Gjennomsnitt av 3 forsøkssteder, frøblandinger og år

	Råprotein			FEm		
	1. sl	2. sl	3. sl	1. sl	2. sl	3. sl
To slåttar	11,1	13,6	-	0,779	0,808	-
Tre sl., tidl. 3. sl.	13,1	15,8	17,8	0,856	0,893	0,912
Tre sl., sein 3. sl.	13,1	16,4	16,0	0,855	0,897	0,885
p-verdi	0,02	0,06	0,14	<0,001	0,01	0,42

To slåtter ga lavere fôrkvalitet enn tre slåtter, men tre slåtter reduserer overvintringsevne til luserne

Estimert N-fiksering (kg/daa, gjennomsnitt alle engår)

	To slåttar	Tre sl., tidl. 3. sl	Tre sl., sein 3. sl	Middel
<i>Tjøtta:</i>				
Gras + 50 % Luserne	7,8	5,0	6,3	6,4
Gras + 15 % L	4,1	4,8	2,9	3,9
Gras + 15 % L + 10 % RK	7,0	5,9	7,3	6,7

- Andre engår 12kg fiksert N/daa i ledd med 50% luserne

Lokale forsøk i samarbeid med NLR (2010-2013)

- 1 Luserne 'Lage' (LøLu9821)
- 2 Luserne 'Ludvig' (LøLu9823)
- 3 Luserne 'Live'
- 4 Luserne 'Pondus'
- 5 Raudkløver 'Lars'
- 6 Gras, 70 % timotei 'Grindstad' / 'Noreng' + 30 % engsvingel 'Norild'
- 7 Gras + 15 % luserne 'Live'
- 8 Gras + 50 % luserne 'Live'
- 9 Gras + 15 % raudkløver 'Lars'
- 10 Gras + 15 % luserne 'Live' + 10 % raudkløver 'Lars'
- 11 Bladfaks 'Leif' + luserne 'Live'

Luserne etablerte seg dårlig. Muligens Rhizobium smitte fungerte ikke

Resultat av luserne- og kløverfelt på Voss, gjennomsnitt av to år

	Avling kg ts/daa	Dekn. vår (%)	Luserne (%)		Kløver (%)	
			1. sl	2. sl	1. sl	2. sl
Lage luserne	820	27	43	27	1	1
Ludvig luserne	760	29	45	40	0	0
Live luserne	740	31	36	31	0	0
Peace luserne	730	10	16	13	0	1
Lars raudkl.	900	78	0	0	74	55
Timotei + engsv. (gras)	950	85	0	0	0	0
Gras + 15 % Live	930	60	17	16	0	0
Gras + 50 % Live	930	64	26	31	1	0
Gras + 15 % Lars	830	76	0	0	17	27
Gras + 15 % Live + 10% Lars	900	75	12	22	12	14
Bladfaks + Live	830	73	36	39	0	0
Middelfeil	38	12,3	7,9	5,4	1,1	4,1
p-verdi	0,01	0,01	0,01	0,002	<0,001	<0,001

Lunnan og Sturite, 2015

Tabell 1: Tørrstoffavling (kg tørrstoff pr. dekar), høsteår 2020 (2. slått), 2021 og 2022 (3. slått).
(ulike bokstaver i kolonne indikerer signifikant skilnad mellom sorter per engår).

Art	Sort	TS. avling i 1. engår	TS. avling i 2. engår	TS. avling i 3. engår	Gs. TS. av- ling i 3 engår
Luserne	Ludelis/ med prolime	646 ^{ABC}	1000 ^A	827 ^{AB}	825 ^A
Luserne	Creno	680 ^A	920 ^{ABC}	859 ^A	819 ^{AB}
Luserne	Salsa	633 ^{ABC}	918 ^{ABC}	746 ^{ABC}	766 ^{AB}
Rødkløver	Aberchianty	585 ^{ABC}	881 ^{ABC}	762 ^{AB}	743 ^{AB}
Rødkløver	Ganymed	672 ^{AB}	801 ^{CD}	649 ^{BCD}	707 ^{ABC}
Luserne	Ludelis	635 ^{ABC}	928 ^{AB}	552 ^{CD}	705 ^{ABC}
Rødkløver	Aberclaret	609 ^{BCD}	802 ^{CD}	647 ^{BCD}	686 ^{BC}
Luserne	Zenith	557 ^{CD}	818 ^{BC}	622 ^{BCD}	666 ^{BC}
Rødkløver	Gandalf	649 ^{AB}	687 ^{DE}	543 ^D	626 ^C
Luserne	Live	501 ^D	672 ^E	630 ^{BCD}	601 ^C

Forsøk på Fureneset (Vestlandet)

Utenlandske luserne
sorter ga bedre avlinger
enn

- norsk sort Live
- rød kløver Gandalf

Rhizobium bakterier i jorda

- *Rhizobium* bakterier som smitter kløver røtter er mye i norsk jord
- *Rhizobium* bakterier som lever i symbiose med bl.a. luserne finnes ikke eller veldig lite i norsk jord
- En må bearbeide frø med *Rhizobium* kultur før såing

Rhizobium tilpasset luserne

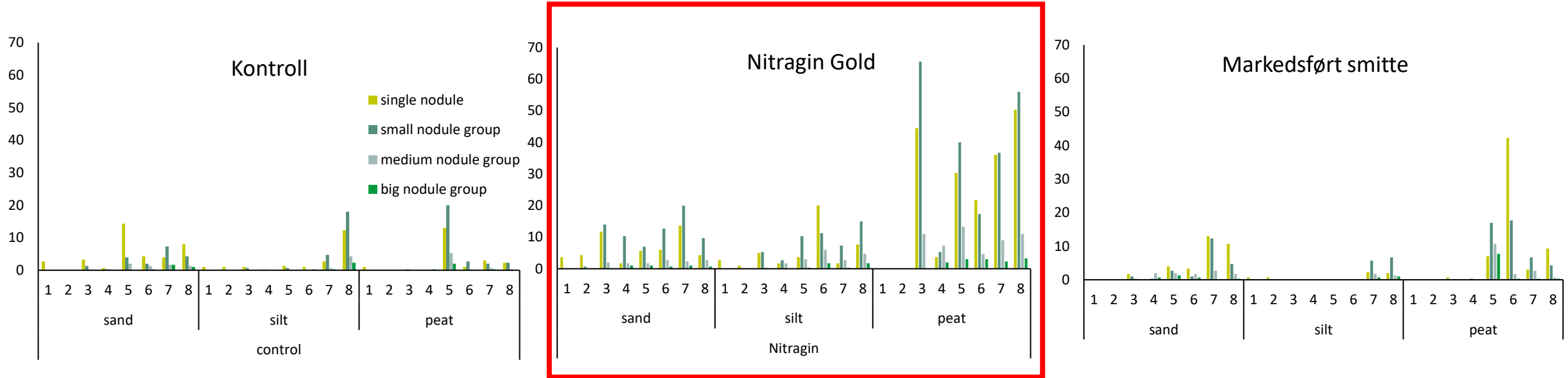

Potteforsøk på Fureneset

Jordtype	Sort	Stamme av <i>Sinorhizobium meliloti</i>
Siltig sand Sand Organisk jord	Live, Ludvig, Lavo	Markedsført smitte Nitragin Gold Kontroll

Antall enkelte knoller og grupper

ACTA AGRICULTURAE SCANDINAVICA, SECTION B — SOIL & PLANT SCIENCE
2023, VOL. 73, NO. 1, 102–113
<https://doi.org/10.1080/09064710.2023.2212674>

RESEARCH ARTICLE

OPEN ACCESS

Sandy silt loam soil may hamper the inoculation effect on lucerne (*Medicago sativa* L.) growth

Ievina Sturite^{a,b}, Tor Lunnan^{a,c} and Liv Østrem^{a,d}

^aDepartment of Grassland and Livestock, Norwegian Institute of Bioeconomy Research (NIBIO), Ås, Norway; ^bResearch Station, Tjøtta, Norway; ^cResearch Station, Løken, Norway; ^dResearch Station, Fureneset, Norway

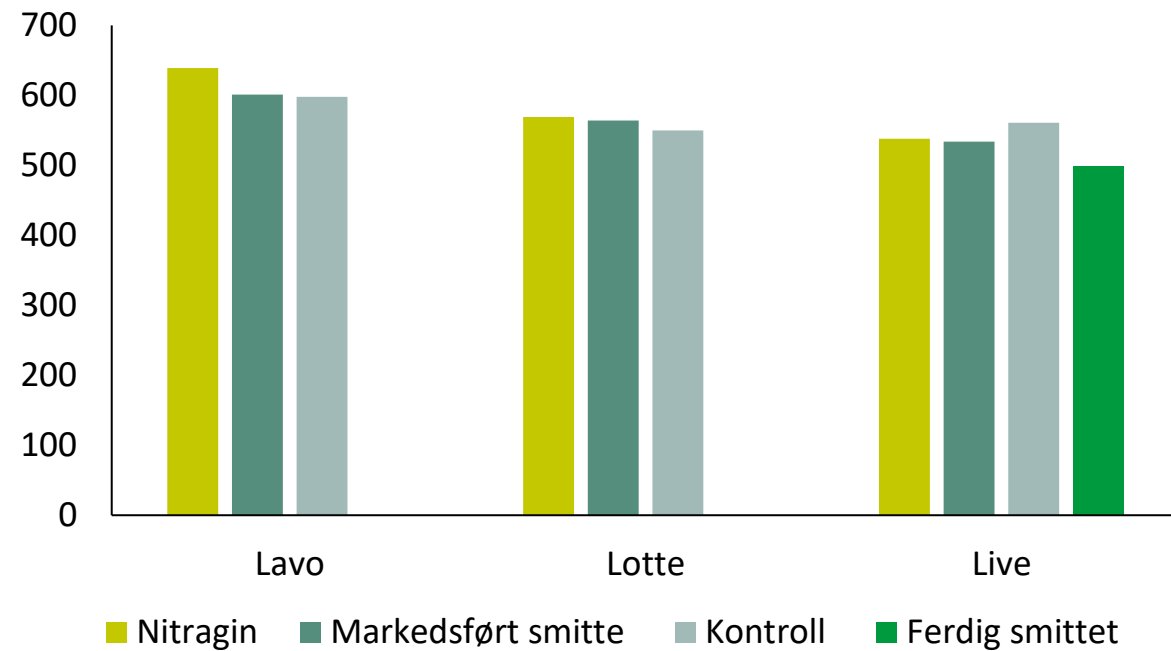
Feltforsøk (Løken og Tjøtta)

Sort	LEDD = sort x smittekjelde			
Live	1: våtsmitte	2: Nitragin	3: usmitta (kontroll)	4: ferdigsmitta (FKRA)
Lotte	5: våtsmitte	6: Nitragin	7: usmitta (kontroll)	
Lavo	8: våtsmitte	9: Nitragin	10: usmitta (kontroll)	

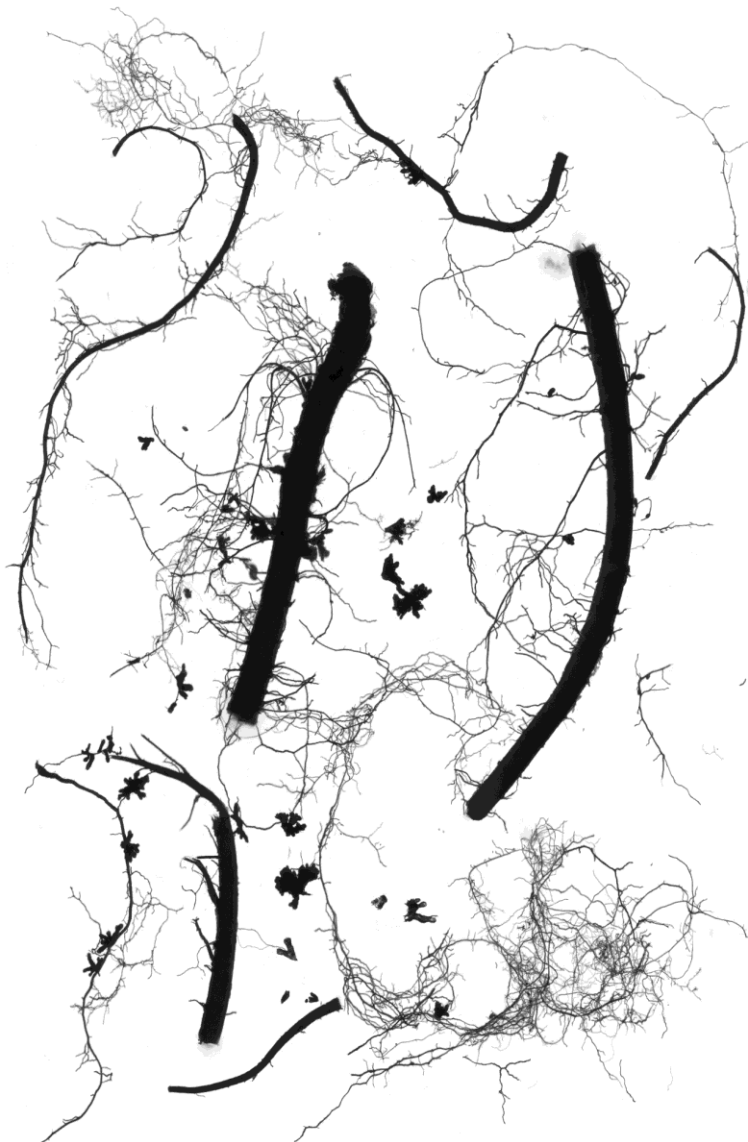
Gjennomsnittsavling for to plasser og to år kg Ts/daa

Våtsmitte (Markedsført smitte)

Nitragin Gold

Når frø ble behandlet
med smitte?

Ferdigsmittet

Aktivitet i knoller

Gravd opp i starten av oktober

Aktivitet i oktober

Dyrking av grovfôr med luserne

26. januar 2022

André Trondrud sådde frøblandingen Strand nr 24 med luserne i 2020 p
Når Trondrud nå har startet å fôre melkekuene med ensilasje fra enga, t
protein og lav PBV.

Svaret kom i 2021: Enga sto fortsatt frodig og tett, med en jamn og t
3.slåtter lagt i rundball stod Trondrud igjen med ca 900Fem pr dekar
fra 18,8% til 20%, forenhetskonsentrasjonen varierte fra 0,91 til 0,99
mineralgjødse Trondrud brukte var 50 kg Opti NS, oppdelt i 2 delgjø
bløtmøkk var også tilført i løpet av 2021.

30% timotei, 40% strandsvingel, 10% engrapp, 10%
luserne og 10% rødkløver.

Erling Mysen
Frlansjournalist
er-mys@online.no
Tekst og foto

REPORTASJE

Solbjør i Nord Frøn kommune i Innlandet

- Øyvind Sandvold
- Kvote 350 000 liter
- Avdått: 9 000 kg EKM
- NRF blandet med noe Jersey og Tiroler gråfe
- 300 dekar grovfôrareal (øker til 350 dekar med nydyrking)

Aktuell for lusernedyrking

GODT GROVFÔR, SPART GJØDSEL OG SIKRERE AVLING MED LUSERNE

Luserneeng er svært vanlig sørover i Europa. Enkelte prøver også i
Norge. I Vestfold har NLR Viken startet et forsøk med dyrking av luserne.

Nytt prosjekt starter i 2025

Lusernesorter for blandingseng – kan luserne være et godt alternativ til rødkløver utenfor lusernens tradisjonelle dyrkingsområde?

Tilgjengelighet på markedet

NORGESFÔR

CRENO

En stor sort i Nord Europa. Den har gjort det bra i svenske forsøk og er mer vinterherdig enn tidligere brukte SW Nexus. Kun i blanding.

MEZZO

En forholdsvis vintersterk sort på linje med Creno. Sorten er stråstiv og den gir stor avling med høyt proteininnhold. Den er ferdig smittet.

- Ludvig
- Lavo
- Lotte
- Lage
- Live

?

Til ettertanke

Luserne er en fôrvekst med stort avlingspotensial. Arten er mest dyrket på Sør-Østlandet, men de sterkeste sortene kan greie seg også i fjell- og dalbygdene og nordover i hvert fall til Helgeland.

Siden 2013 er det godkjent 4 nye norske sorter som viser bedre resultat enn Live, men de er ikke på markedet.

Ut gjennom 1980-åra er det brukt ca. 1 tonn lusernefrø pr. år her i landet. Har vi kommet videre 45-år etter?

Klimatilpasning

New branch-rooted alfalfa cultivar hits the market

AAC Trueman is more resilient in extreme weather and can withstand extended periods of dryness, wetness or flooding

Agriculture and Agri-Food Canada plant breeder Dr. Yousef Papadopoulos holding a sample of AAC Trueman alfalfa to show its branching root and unique rhizomatous growth habit systems. Photo: AAFC

DIFFERENCE BETWEEN Tap Root and Branch Root

Tap Root Variety

Tap Root with Branch Root

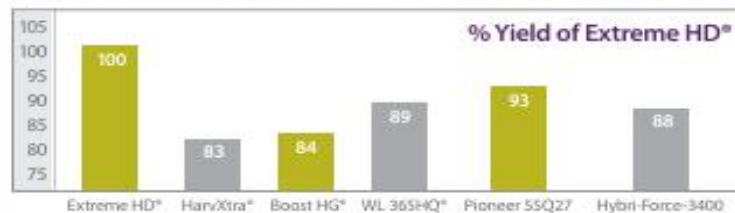
ADVANTAGES

- Heaving
- Handles different and heavier soil types

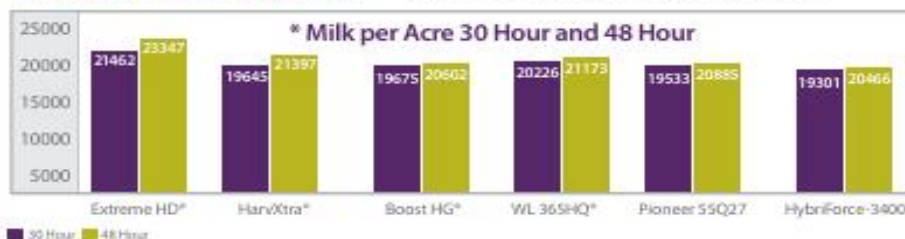
The Grand Champion

FOR FASTEST DIGESTIBILITY IN THE HAYLAGE DIVISION & QUALITY COUNTS

EXTREME HD® & DIGEST HD

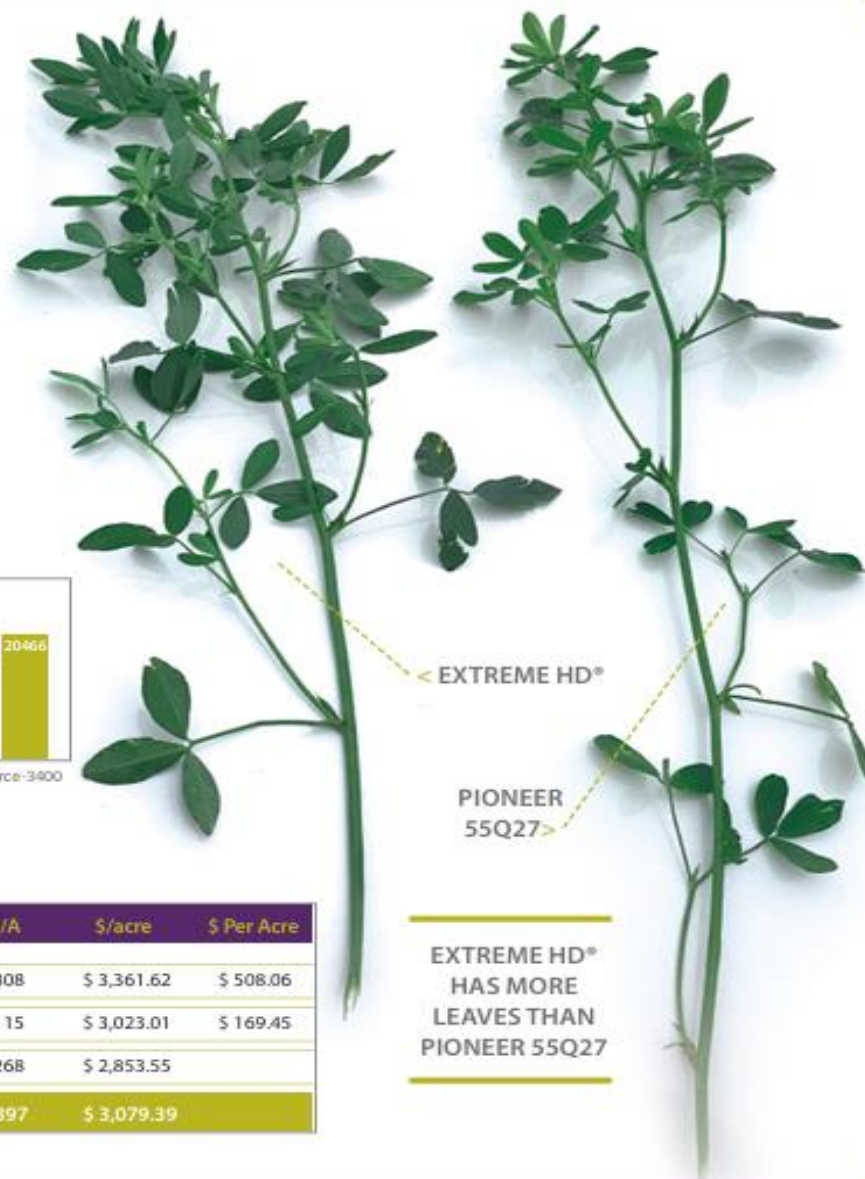
MILK PER ACRE - 30 HOUR & 48 HOUR

EXTREME HD® FORAGE® QUALITY

	CP	Lignin	NDFD 48	NDFD 30	M/T 4 Cut DM Yield	M/A	\$/acre	\$ Per Acre
EXTREME HD	19.3	7.2	41.8	34.1	2338	7.19	16808	\$ 3,361.62
BOOST HG	19.4	7.4	41.6	33.6	2333	6.48	15115	\$ 3,023.01
HarvXtra®	18.4	7.3	43.5	34.2	2316	6.16	14268	\$ 2,853.55
Average	19.04	7.30	42.29	33.96	2329	6.61	15397	\$ 3,079.39

* MILK PRICE FIGURED AT \$15/CWT • HAY PRICE FIGURED AT \$150/TON

EXTREME HD®
HAS MORE
LEAVES THAN
PIONEER 55Q27

Data may not be shared or published in any way without written permission from Legacy Seeds, LLC. HarvXtra® = L-448HVXRR. HD® is a Registered Trademark of Legacy Seeds, LLC. HarvXtra® and WL® are Registered Trademarks of Forage Genetics International LLC. HiGest® and HybriForce® are Registered Trademarks of Dow Agrosciences, LLC. Roundup Ready® is a Registered Trademark of Monsanto Corporation.

Takk for
oppmerksomheten
